

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ivan Olbracht (1882 – 1952)

*Ivan Olbracht, vlastním jménem **Kamil Zeman**, (6. ledna 1882 Semily – 30. prosince 1952 Praha) byl český spisovatel-prozaik, publicista, novinář a překladatel německé prózy, národní umělec (1947).*

Jeho otcem byl advokát a spisovatel Antal Stašek (vlastním jménem Antonín Zeman), který se vyznačoval velkým sociálním cítěním, které přenášel i do svých knih.

Otec představoval pro Olbrachta lidský a umělecký vzor. Byl také prvním kritikem synových raných próz.

Manželkou Ivana Olbrachta se stala spisovatelka Helena Malířová. Studoval na gymnáziu ve Dvoře Králové, nedokončil vysokou školu v Praze ani Berlíně, kde se snažil o studia práv a filosofie.

Od roku 1905 působil jako redaktor Sociální demokracie ve Vídni v *Dělnických listech*, později v Praze v *Právu lidu*. Roku 1921 vstoupil do KSČ a začal působit jako komunistický novinář, především v Rudém právu. Za první republiky byl dvakrát vězněn za své příliš revoluční komunistické názory. V roce 1929 z KSČ vystoupil po podepsání Manifestu sedmi.

Na Podkarpatské Rusi založil Komitét pro záchranu pracujícího lidu Podkarpatské Rusi. Založil zde i školu. Kraj byl v této době nesmírně zaostalý a mezi lidmi zde stále kolovaly záhadné legendy o hrdinech, ale i čarodějnicích, které se skrývají v neprostupných lesích.

V parlamentních volbách v roce 1946 byl zvolen poslancem Ústavodárného Národního shromáždění za KSČ. V parlamentu setrval do konce funkčního období, tedy do voleb do Národního shromáždění roku 1948.

Obr. Olbrachtův památník v Koločavě

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Doplň:

Ivan Olbracht, se jmenoval vlastním jménem Jeho otcem byl advokát a spisovatel, jeho manželkou se stalaHelena Malířová.

Od roku 1905 působil jako redaktor. Roku 1921 vstoupil doa začal působit jako komunistický novinář, především v Rudém právu. Za první republiky byl dvakrát,za své příliš revoluční komunistické názory. V roce 1929 z KSČ vystoupil po podepsání Manifestu sedmi.

Na (kde)..... založil Komitét pro záchranu pracujícího lidu. Založil zde i školu. Kraj byl v této době

V parlamentních volbách v roce 1946 byl zvolen poslancem Ústavodárného Národního shromáždění za KSČ. V parlamentu setrval do konce funkčního období, do roku 1948.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tajemství pseudonymu Kamila Zemana

Kamil Zeman si zvolil pseudonym na základě stejného principu jako jeho otec Antonín Zeman. Jestliže otcův pseudonym vznikl ze jmen Antonín a Stanislav, tj. Antal Stašek, pak syn zvolil jako pseudonym své biřmovací jméno Ivan a druhé křestní jméno po kmotrovi, Albrecht – Olbracht...

Zvolte si vlastní umělecký pseudonym a seznamte ostatní, jak jste postupovali při jeho výběru.

Pseudonym je krycí jméno nebo umělecká značka, pod kterou autor publikuje své dílo nebo pod kterým člověk z jiného důvodu vystupuje v rámci komunikace s ostatními lidmi.

Bez souhlasu autora není možné totožnost autora prozradit. Právo na pseudonym je jedno ze základních osobních práv – autor má právo rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství při zveřejnění uvedeno.

Ten, kdo prozradí pravé jméno autora, dopouští se porušení § 7 autorského zákona.

Alternativní synonymum je slovo **alias** nebo **vulgo** (ve smyslu: jinak zvaný). Obě slova je možno použít i v případě přezdívky. V angličtině se používá **alias** a akronym **aka** (též **a.k.a.**, ze slov *also known as* – *též známý jako*), který se někdy (chybně) promítne i do české mluvy.

NIKOLA ŠUHAJ LOUPEŽNÍK (1933)

KOLIBA NAD HOLATÝNEM

Když pisatel tohoto vypravování shledával v domovině Nikoly Šuhaje příběhy o tomto muži nezranitelném, který bohatým bral a chudým dával a který nikdy, kromě v sebeobraně nebo ze spravedlivé msty, nikoho nezabil, neměl po svědectví tolika lidí vážných a hodných víry věru příčiny nevěřiti, že Šuhajovu nezranitelnost působila zelená ratolístka, kterou, mávaje, odháněl četnické kulky jako hospodář v červencovém dni rojící se včely.

Neboť v tomto kraji lesů, zvrásněném horami jako kus papíru, který se chystáme hoditi do kamen, žijí posud děje, jakým se bláhově usmíváme jen proto, že se u nás nestávají již po staletí. V tomto kraji kopců, na kopcích a roklích, kde se v tlejícím soumraku pralesů rodí prameny a umírají prastaré javory, jsou posud začarovaná místa, odkud se ještě nikdy nedostal ani jelen, ani medvěd, ani člověk. Pruhy ranních mlh, ploužící se namáhavě po korunách smrků vzhůru do hor, jsou průvody umrklých, a oblaka, proplouvající nad úžlabinami, jsou zlí psi s otevřenými tlamami, kteří se za horou snesou, aby někomu ublížili. A dole, v úzkých údolích řek, ve vesnicích, které jsou zelené kukuřičnými poli a žluté květy slunečnic, žijí vlkodlaci, kteří překulivše se večer po soumraku přes kládu, se mění z mužů ve vlky a k ránu opět z vlků v muže,

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

zde se v měsíčních nocích mladá vědma prohánějí po koních, v které proměnily své spící muže, a čarodějnic netřeba hledati za sedmi horami a sedmi řekami ve větrných údolích, nýbrž ty zlé možno potkati na pastvinách, jak sypou do tří dobytčích stop soli, aby zbavily krávy mléka, a ony dobré lze kdykoli navštívil v jejich chýších a odvolati od konopných trdlíc, aby zařikaly hadí uštknutí nebo koupelí v odvaru z devíti bylin udělaly z dítěte neduživého silné.

Zde žije ještě Bůh. V dusném tichu pralesů žije ještě starý Bůh země, který objímá hory a údolí, hraje si s medvědy v houštinách, laská se s kravkami uprchlými od stád a miluje troubení pastýřů, svolávajících večer dobytek. Dýchá do korun starých stromů, pije dlaní z pramenů, svítí z nočních ohňů na pastvinách, chřestivě rozechvívá listí kukuřičných polí a kývá žlutými terči slunečnic. Prastarý pohanský Bůh, pán lesů a stád, který odmítá spojovati se s oním pyšně honosným Bohem, bydlícím v zlatě a hedvábí za pestrými stěnami ikonostasů i s oním nevrlým starcem, skrývajícím se za ošumělými záclonkami purjochesů synagog.

Ale věc se Šuhajovou zelenou ratolístkou není pravda.

„Ne,“ řekl mi pastevec na polonině nad Holatýnem, „lidé to říkají, ale bylo to jinak.“ (...)

KOLOČAVA

(...) Nikola Šuhaj se vrátil.

Utekl z války. Domů. Do svých hor. Neboť ony jsou jediné, které stojí za to, aby se po nich stýskalo.

Koločava! Koločava! Jak sladké jméno a jak chutná na jazyku!

(...)

A potom čekal tři noci na Eržiku.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Na ptáčka Eržiku. Na rybku Eržiku. Na Eržiku, která je růžová a černá a voní višňovým dřevem.

Na Eržiku, za kterou se člověk musí vydati, i kdyby žil za sedmi horami a sedmerým mořem.

Od večera se skrýval v kapradí na kraji lesa a čekal. Dočkal se. (...)

PŘÁTELE

(...) Rozradostněný kapitán, hrdina dne a muž, který přišel, zhlédl a zvítězil, běžel do Horbu k lesní správě, aby si od jejího ředitele vypůjčil fotografický aparát.

Neboť na trávě zahrady četnické stanice leželi dva mrtví. Leželi proti sobě trochu křížem jako lovecká trofej a nohy Nikolovy byly položeny na bratrův život.

Snad proto, aby byla zakryta strašná rána Jurajova, či že snad bylo tohoto odborného aranžování třeba, aby je oba bylo možno sejmout na jednu desku a obrázek aby byl hezký. Přes prsa mrtvých byly zkříženy dvě četnické karabiny a uprostřed nich byl na černé tabuli nápis křídou, nakreslený ozdobnými písmeny:

(...)

ZÁVĚR

(...)

Zakukala žežulice

zelenému háji:

Co že tě už nevídati,

Nikolo Šuhaji?

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

To je konec vypravování o Nikolu Šuhajovi loupežníku.

Leč bychom se snad chtěli vrátit až k počátku tohoto příběhu: ke kolibě nad Holatýnem. A vzpomenouti toho, že si Šuhajovo nitro bylo vždy vědomo jednoty s těmito horami zde, s jejich lesy a bystřinami, s jejich medvědy, stády a lidmi, s mraky a blýskavicemi, se vším, od zrna konopí, které zaséváme, až po smutnou píseň sopilky a po myšlenku, s níž uléháme na lože. A že se nemýlilo, říkajíc: Nezemru. Nikola Šuhaj žije. Žije v těchto horách a s nimi. Bude žít. Neříkejme věčně, neboť tomuto slovu rozumíme dnes ještě méně, než mu rozuměli naši náboženští pradědové, a spokojme se prostým slovem: dlouho. A tak mělo Nikolovo mluvící nitro stejně pravdy jako holatýnští pastevcí, kteří, majíce na mysli jen život osobní, musili proroctví o nezranitelnosti zúžit v nezranitelnost kulí a ponechat tak mezeru, kudy by mohl proklouznout čert lidské smrtelnosti.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Které baladické znaky objevíte v tomto prozaickém textu?
2. Jak lze charakterizovat Olbrachtův jazyk?

Z ukázek je dobře patrná mimořádná Olbrachtova schopnost dynamizovat text střídáním pasáží s poměrně složitými souvětími a pasáží jednovětvých, eliptických, pasáží básnických (písňových) či jinak emocionálně zabarvených, a na druhé straně pasáží věcných, prostě sdělovacích apod.

3. Vyhledejte tyto pasáže a charakterizujte je.
4. Vypište z textu všechny mýtotvorné motivy, které k příběhu skutečného člověka přidala lidská obrazotvornost.

Které další postavy slavných zbojníků či loupežníků znáte? Poznačte si je. Vyhledejte pověsti, ve kterých se o nich vypráví, a prezentujte je spolužákům. Jaké mýtotvorné motivy obsahují tyto pověsti?

Fakta versus fikce

Ivan Olbracht často pobýval na Podkarpatské Rusi, odkud čerpal náměty pro svoje knihy. Zjistěte co nejvíce informací o této oblasti (zaměřte se na období let 1918 – 1945). Jaký byl život na Podkarpatské Rusi v době první republiky? Proč tam byli posíláni čeští úředníci, policisté a další pracovníci státní správy?

[Podívejte se na film *Balada pro banditu*:](#)

Muzikál / Romantický

Československo, 1978, 89 min

Režie:

[Vladimír Sís](#)

Kamera:

[Viktor Růžička](#)

Hudba:

[Miloš Štědroň](#), [Vlastimil Hála](#)

Hrají:

[Miroslav Donutil](#), [Petr Maláč](#), [Iva Bittová](#), [Blanka Rudová](#), [František Derfler](#), [Franta Kocourek](#), [Bolek Polívka](#), [Jiří Pecha](#), ...

Filmová verze muzikálového zpracování osudů Nikoly Šuhaje loupežníka, jak je pro brněnské Divadlo na provázku podle archivních dokumentů a novinových článků napsal Milan Uhde a nastudoval režisér Zdeněk Pospíšil. Snímek, oscilující mezi pohádkou, baladou a muzikálem je zároveň inspirován románem Ivana Olbrachta Nikola Šuhaj loupežník. Do amfiteátru se scházejí diváci, jsou vítáni herci zpívajícími za doprovodu kytar píseň o "chlapovi z Koločavy".

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Postupným přehlušování melodie jsou diváci vtahováni do děje, ze skutečnosti se stává sen a příběh pomalu začíná... Snímek přibližuje hravou formou klíčové okamžiky vývoje partnerského vztahu od svatební bezstarostnosti až po nemilé odcizení ve společném bytě... Autoři v něm v podstatě vykreslili vlastní manželský příběh. *(oficiální text distributora)*

PODIVNÉ PŘÁTELSTVÍ HERCE JESENIA

(1919)

Jesenius byl zavlečen do společností a usazen v čelo stolu. Po jeho pravici usedl Veselý. Společnost střízlivého mezi opilými působí mrazivě. Nutí lháti střízlivost a není-li to již možno, alespoň se na omluvu usmívati. To není vždy příjemné.

Z mužů zde hýřících znal Jesenius sotva polovici. Ženám asi nebylo milé, že se nový člověk dovídá o jejich hříších. Jen cikáni byli šťastni, že si mohli na chvíli oddechnouti. Setřevše s čel pot a vydechnuvše po trysku, do něhož je zde štváli, sbírali se stolů pohozené zákusky a nalévali si šampaňského, hasíce jím žízeň jako vodou.

Mladý Procházka vyběhl a za chvíli se vrátil s číšníky, kteří se jali znova upravovati stoly a smetati střepy. Přinesli mísy zákusků, nové číše a čerstvé kbelíky ledu s lahvemi. Lidé se pokoušeli opět mluvíti a žertovati.

Pak odpočatí cikáni sedli k nástrojům a hráli písně svých uherských rovin. Na Široké pláni, na níž hořel noční oheň, kdosi v touze obracel oči k hvězdné obloze.

Společnost se vžívala do změny. Ženy opět vyhledaly muže, k nimž toho večera patřily. Jen paní Skřivanová se marně snažila dostat se po bok Veselého.

Po jeho levici seděl Jesenius a napravo spal na židli pak kontrolor Procházka, přemožený posledními doušky, které vyprázdnil na přivítanou nového hosta. Tak paní s krásnými rty usedla, zřejmě roztrpčena, vedle rusého mladíka, kterého Jesenius neznal.

Veselý pil. Číše vyprazdňoval naráz. Zamračene hleděl do stolu a pil. Oči odtrhoval od stolové desky jen když znova naléval.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Jene, pojď již domů!“ říkal mu Jesenius.

Ale on zavrtěl vzdorovitě hlavou.

Většina lidí teprve teď, když chvilka klidu uvolnila přepjaté nervy, pozorovala, že jest opilý. Ženy si to přiznávaly s výbuchy smíchu a kladly unavené hlavy na ramena milenců. Ruce mužů hledaly jejich pasy. Rusý jinoch svíral zápěstí rozmrzele se usmívající paní Skřivanové, a boule na ni oči, snažil se jí velmi vášnivě cosi dokazovati. Ale jazyk mu selhával. Sál se šoural v rytmu uherské písně.

„Co to hrajou?“ zasyčel náhle Veselý a udeřil očima zlostně po cikánech. „Hřejte!“ vykřikl a ze zornic mu vyšlehly snopky jisker. Chápal se láhve, snad aby jí po hudebnících mrštil; ale Jesenius mu ruku zadržel.

„Odejdu, bůh ví, že odejdu!“ šeptal mu.

Cikáni se polekali a obratem ruky změnili unylou melodii v divoký čardáš. Cimbálové tóny letěly prudce vpřed.

„Ejá! Ejá!“ křičel opět doktor Budil, bil loktem o stůl a dlaní o týl.

Oheň hudby se přelil do žil lidí a klesající plameny sebou zase zatrhaly.

Veselý seděl nehnutě.

Ale náhle se na sedadle vztyčil.

„Nechtě nás tu o samotě!“ zasípal. „Ať jdou všichni ven!“

Ale nikdo ho ve víru hudby neslyšel.

Vyskočil. Marně ho Jesenius táhl dolů a marným zůstalo jeho chlácholivé: „Jene, prosím tě!“ Jako zlé zvíře vypadal Veselý.

„Pepane!“ vykřikl pronikavě. „Ať jdou všichni ven!“

Od stolu se volně zdvihla obrovská postava podskalského plavce v úboru velkoměstského šviháka: mladý Procházka.

„Všichni ven!“ zařval.

Nastalo náhlé ticho.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ale nikdo se nehnul.

Tehdy mladý Podskalák popošel ke strýci, odnesl spícího i se židlí do chráněného kouta, vrátil se, chopil se láhve, rozbil ji o stůl, že šumivé víno rozhodilo daleko střepy, a zařval po druhé:

„Ven!“

Všichni vyskočili. Nastal zmatek. Cikáni utíkali první.

„Co je to za drzost?“ křičel rozčileně profesor Jungr a šermoval rukama. „Co si to dovolujete, mladíku!“

Ale Pepánek k němu beze slova přistoupil, vzal jej za záda, vyzdvihl jako dítě, nesl velkými volnými kroky ke dveřím a mrštil jím na chodbu. Vrátil se, vzal novou plnou láhev a mávaje jí, asi jako jeho tatínek točil nad hlavami dobytčat řeznickou palicí, řval výhruzně:

„Ven!“

Bylo to znamení ke zmatenému útěku. Nábytek se řítíl a padající sklo řinčelo. Překocným stolem v půli přeražený cimbál zaječel. Veselý křečovitě svíral vzpouzející se rámě Jeseniovo.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Na základě úryvku popište, jak se lišili Jesenius a Veselý.
2. Shrňte, jak vypravěč popisuje chování opilých účastníků večírku. Jak se Veselý choval pod vlivem alkoholu?

3. Práce ve skupině:

- Které ze současných osobností kultury byste přirovnali k Veselému a které k Jeseniovi? Svůj výběr zdůvodněte.
- Který český herec vás svým hereckým projevem nejvíce ovlivňuje? Proč? Diskutujte ve skupinách a sestavte žebříček deseti nejoblíbenějších českých herců a hereček s jejich „životní“ rolí.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- *Sestavte seznam deseti vlastností, které jsou podle vás předpokladem hercova profesního úspěchu. Pokuste se s celou třídou shodnout na pěti nejdůležitějších vlastnostech.*

Pojmy:

Balada je báseň s ponurým, tragickým dějem a zejména koncem. Děj se obvykle obtáčí okolo viny z porušení mravních principů, za což neodvratně následuje trest. Balady mají prudký dějový spád a bohatý, často zkratkový, dialog.

Ve dvacátém století získává balada sociální nádech: místo nadpřirozených jevů se jako zlo objevuje nespravedlnost společenského zřízení či nespravedlnost sociální. U Bezručů jsou to majitelé dolů (Rothschildové, Larischové), u Jiřího Wolkerů továrníci jako zosobnění nespravedlivého společenského zřízení, kterými jsou dělníci vykořisťováni.